

به نام خدا

نقش فناوری بیومتریک در اثبات جرایم و چالش‌های حاکم بر آن

مؤلف :

علی استکی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: استکی، علی، ۱۳۵۶-
عنوان و نام پدیدآور: نقش فناوری بیومتریک در اثبات جرایم و چالش‌های حاکم بر آن / مولف
علی استکی.

مشخصات نشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۱۳۵ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۱۱-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۳۳ - ۱۳۵.

موضوع: جرم‌یابی -- اثر نوآوری

Criminal investigation-- Effect of technological innovations on

Digital forensic science

علوم جرم‌یابی رقمی

Electronic evidence

شواهد الکترونیکی

Biometric identification

تشخیص هویت زیست‌سنجی

Electronic evidence -- Law and legislation

شواهد الکترونیکی -- قوانین و مقررات

رده بندی کنگره: HV۸۰۷۳

رده بندی دیویی: ۳۶۳/۲۵

شماره کتابشناسی ملی: ۹۶۷۰۰۵۳

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: نقش فناوری بیومتریک در اثبات جرایم و چالش‌های حاکم بر آن

مولف: علی استکی

ناشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرایی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زیرجد

قیمت: ۱۳۵۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۱۱-۰

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ارسطو
Chaponashr.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۵
فصل اول: مفهوم شناسی و مبانی نظری تحقیق.....	۱۱
مبحث اول: مفاهیم بنیادین.....	۱۱
مبحث دوم: اعتبار نظریه کارشناس از منظر فقه و حقوق.....	۱۹
مبحث سوم: صحنه جرم.....	۲۰
فصل دوم: بررسی مبانی بیولوژیکی و شیمی جنایی.....	۲۵
مبحث اول: بیولوژی جنایی.....	۲۵
مبحث دوم: بررسی سایر مایعات بیولوژیک.....	۳۵
مبحث سوم: مو و الیاف.....	۳۸
مبحث چهارم: بیولوژی استخوان.....	۴۱
مبحث پنجم: تشخیص هویت ژنتیکی.....	۴۳
مبحث ششم: شیمی جنایی.....	۵۵
مبحث هفتم: مصاحبه و بازجویی.....	۶۴
مبحث هشتم: اصول و فنون مذاکره.....	۶۹
مبحث نهم: پلی گراف (دروغ سنج).....	۶۹
مبحث دهم: بررسی اسناد و نوشته‌های مجعول در بسیاری از صحنه‌های جرم.....	۷۱
مبحث یازدهم: تشخیص امحاء (محو کردن).....	۷۵
مبحث دوازدهم: حریق.....	۷۷
مبحث سیزدهم: سندروم‌های روانشناسی.....	۷۹
فصل سوم: فیزیک جنایی و بیومتریک.....	۸۳
مبحث اول: فیزیک جنایی.....	۸۳

مبحث دوم: علوم بیومتریك	۹۲
مبحث سوم: پزشکی قانونی	۱۰۱
مبحث چهارم: گیاه شناسی جنایی	۱۱۳
فصل چهارم: چالش ها و راهکارها	۱۱۹
مبحث اول: چالش های مرتبط با گیاه شناسی جنایی	۱۱۹
مبحث دوم: چالش های مرتبط با تشخیص گفتار و اصوات	۱۲۰
مبحث سوم: چالش ها و موانع استفاده از اثر انگشت	۱۲۰
مبحث چهارم: چالش های مرتبط با فناوری بیومتریك تشخیص چهره	۱۲۱
مبحث پنجم: چالش های مرتبط با پزشکی قانونی	۱۲۱
مبحث ششم: چالش های اخلاقی با پزشکی قانونی ژنتیک	۱۲۳
مبحث هفتم: چالش های مربوط به کارشناسی تصادفات	۱۲۴
مبحث هشتم: چالش های مربوط به ادله علمی	۱۲۶
مبحث نهم: چالش های استفاده از ادله بیومتریك در تشخیص هویت	۱۲۷
مبحث دهم: چالش های مرتبط با کارشناسان دادگستری در	۱۲۸
مبحث یازدهم: موانع و چالش های مرتبط با شناسایی اشخاص و	۱۲۹
دستآورد	۱۳۰
منابع و مآخذ	۱۳۳
منابع فارسی	۱۳۳
منابع لاتین	۱۳۵

مقدمه

ادله اثبات در امور کیفری در ماده ۱۶۰ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ احصاء گردید که شامل اقرار، شهادت، قسامه، سوگند و علم قاضی می باشد. (قانون مجازات اسلامی، ۱۳۹۲، ۱۰۷)

علم قاضی نیز یقین حاصل از مستندات و قرائن و امارات بین می باشد و در مفهوم خاص به کمک دلیل حاصل می گردد و با توجه به اینکه اثبات جرم و تحقق محکومیت کیفری در همه ی نظام های حقوقی با وجود دلیل امکان پذیر می گردد، لذا دلایل در حقوق کیفری و به ویژه اثبات جرایم نقش اساسی دارند.

البته در ماده ۱۶۲ قانون مجازات اسلامی داریم که اگر ادله ای که موضوعیت دارند مانند اقرار و شهادت، شرایط شرعی و قانونی لازم را نداشته باشند به عنوان اماره قضایی مورد استناد قرار می گیرند و مشروط به این که با قرائن دیگر موجب علم قاضی شوند.

همچنین در قانون آیین دادرسی کیفری نیز در موارد مختلف آن به صحنه جرم و ارتباط آن در روند کشف و اثبات جرایم اشاره شده است، از ماده ۱۲۳ قانون مذکور تا ماده ۱۳۶ در خصوص معاینه محل و حفظ و بررسی صحنه های جرم و جمع آوری و نمونه برداری از آثار باقی مانده در صحنه ها که به نحوی در کشف جرم مؤثر می باشد اشاره شده است و در واقع جزء وظایف بازپرس و ضابطان دادگستری در مراحل تحقیقات مقدماتی می باشد. همچنین در بحث رسیدگی و صدور رأی در دادگاه ها در ماده ۳۶۰ قانون آیین دادرسی کیفری آمده : ((هر گاه متهم به طور صریح اقرار به ارتکاب جرم کند، به

طوری که هیچ گونه شک و شبهه ای در اقرار و نیز تردیدی در صحت و اختیاری بودن آن نباشد دادگاه به استناد اقرار رأی صادر می کند.)

مفاد این ماده حاکی از این موضوع می باشد که اقرار در هر شرایطی اثبات کننده جرم نمی باشد و باید با اوضاع و احوال و قرائن و امارات موجود همخوانی داشته باشد و در واقع بخش مهم قرائن و امارات دلایل علمی می باشند. (قانون آیین دادرسی کیفری، ۱۳۹۲، ۷۲)

وقتی دعوایی مطرح می شود قاضی درباره موضوع، معرفت و شناخت حاصل می نماید و به اقتناع وجدانی می رسد و منظور از علم و شناخت علم شخصی قاضی است که مستند به امارت قضایی می باشد.

فلسفه پذیرش علم قاضی در اصدار حکم کتاب و سنت و دلایل عقلی می باشد. در زمان صدر اسلام پیامبر (ص) و امام علی (ع) در موارد متعددی به گواهی تاریخ بر اساس علم خود قضاوت می کردند و از لحاظ عقلی نیز علم قاضی از مهم ترین ادله اثبات بوده که در بیانات فقهای بزرگی همانند شهید ثانی و شیخ طوسی و... به ارزش علم قاضی اشاره شده است. به عنوان مثال در بحث اثبات نسب وقتی ما به آزمایشات DNA استناد می نماییم صحت آزمایشات بالای ۹۹٪ ارزش دارد و لذا عقل حکم می کند که مورد پذیرش همگان قرار گیرد.

در سنجش ارزش ادله اثبات علم قاضی نسبت به اقرار و شهادت ارزش بیشتری دارد. در ماده ۱۲۷۶ قانون مدنی آمده است که: اقرار در صورتی صحیح است که کذبش نزد قاضی مشخص نگردد. البته با مذاقه در ماده ۱۳۲۴ قانون مدنی که اشعار می دارد: علم قاضی در دعوایی قابل پذیرش است که با شهادت قابل اثبات باشد با ادله دیگر را تکمیل نماید، می توان چنین استنباط نمود که چنانچه در دعوای مطروحه سند رسمی به عنوان دلیل وجود داشته باشد علم قاضی نمی تواند به تنهایی ملاک صدور حکم قرار گیرد. البته در برخی دعوای کیفری نظیر جرم زنا نمی توان از علم قاضی جهت اثبات استفاده نمود.

از نظر فقهای امامیه علم قاضی مطلقاً حجت است و از نظر اکثر فقهای عامه علم قاضی مطلقاً حجت نیست، در بررسی نظریات فقهای اهل سنت علم قاضی مطلقاً حجیت ندارد و دلیل آن بیم سوء استفاده قضات و یا احتمال متهم شدن آن ها توسط مردم است. (حسین میرمحمد صادقی - جرایم علیه اشخاص) البته از نظر برخی فقهای شیعه اثبات دعاوی با علم قاضی ممکن نیست و استناد آن ها به حدیث نبوی «انما اقضی بینکم بالبینات والایمان» می باشد، از نظر برخی فقها مانند ابن ادریس علم قاضی در حقوق الناس حجت است ولی در حقوق الله حجت نیست. هدف در دادرسی های کیفری کشف حقیقت و شناسایی مجرم واقعی است و دلیل ابزاری برای دستیابی به این حقیقت و اثبات آن است. از مهم ترین دلایل، اثبات جرم با استفاد از ادله علمی می باشد که نقطه آغاز بهره گیری از این دلایل صحنه جرم است و دقت در حفظ و بررسی صحنه جرم و کشف دلایل مادی منقول و اثربرداری، عکس برداری و سایر اقدامات به منظور تشخیص هویت مرتکب جرم است. علوم نظیر مهندسی قانونی، پزشکی قانونی، علوم زیستی و بیومتریکی می تواند ابزارهایی جهت حصول علم قاضی باشد.

در زمان های گذشته ابزار ابتدایی در تحقیقات جنایی صرفاً مشاهده و تفسیر مدارک فیزیکی بوده است، چینی ها ۷۰۰ سال قبل از میلاد از آثار انگشت برای شناسایی اسناد و مجسمه های گلی استفاده می کردند، در سال ۱۸۱۰ م نخستین آنالیز شیمیایی برای شناسایی اسناد در آلمان انجام گرفت. در سال ۱۸۱۳ م ماتیوار فیلا پروفیسور دانشگاه پاریس، اولین کتاب سم شناسی جنایی را چاپ کرد. ارفیلا پدر سم شناسی مدرن شناخته می شود و برای اولین بار برای ارزیابی لکه های خون و منی اقدام نمود. در سال ۱۸۳۶ م جیمز مارش شیمی دان اسکاتلندی با شناسایی آرسنیک برای اولین بار از سم شناسی برای اثبات جرم استفاده نمود و همچنین در سال ۱۸۳۹ اچ بایارد اولن روش های معتبر میکروسکوپی را برای شناسایی اسپرم مورد بررسی قرار داد.

در نیمه دوم قرن نوزدهم روش های پیشرفته علمی به کار گرفته شد و در اواخر قرن نوزدهم علوم جنایی جدید پس از چاپ نخستین داستان پلیسی شرلوک هلمز توسط سرآتور کانن رایبل شکل گرفت.

در سال ۱۸۹۲م سر فرانسیس گالتون اولین کتاب جامع طبیعت آثار انگشت و استفاده از آن ها را برای حل مسائل جنایی به چاپ رساند و همچنین بسیاری دیگر از تحقیقات علمی که به انجام رسیده و آنچه بیان شد خلاصه ای از تاریخچه علوم جنایی است و امروزه با پیشرفت علوم مختلف و ورود دستگاه ها و رایانه های پیشرفته کاربرد این علوم در بدست آوردن مدارک برای جرایم افزایش یافته است.

علوم زیستی و بیومتریک نظیر بیولوژی جنایی(خون شناسی، موشناسی، اسپرم شناسی، علوم ژنتیک و ...)، شیمی جنایی(سم شناسی، آزمایش گاز باروت و ...)، فیزیک جنایی(آثار انگشت، ردپا، اسلحه شناسی جنایی، بررسی اصوات، تشخیص چهره و...) و علوم مرتبط با پزشکی قانونی و به طور کلی فناوری های احراز هویت بیومتریک، نقش اساسی در مراحل تحقیقات جنایی و همچنین حصول علم قاضی و اثبات جرایم دارد و علاوه بر این به کاهش خطر خطا یا اشتباه در تحقیقات عدالت کیفری کمک می کند.

دلایل علمی در نظام های مبتنی بر کاوش های علمی و حقوقی به دلیل امکان تخلف کمتر نسبت به سایر ادله اثبات از اهمیت بیشتری برخوردارند. اما در نظام های سنتی و کلاسیک که از یافته های علمی کمتر بهره می برند ادله علمی در درجه دوم اهمیت قرار دارند.

چالش های متعددی پیش روی این نوع ادله در حقوق کیفری وجود دارد که با مراجعه به متون موجود از طریق روش توصیفی-تحلیلی و بررسی آرای قضایی چالش های تقنینی و قضایی را می توان از جمله مهم ترین آن ها دانست. (حسینعلی مؤذن زادگان- سعید امیری، دانشگاه علامه طباطبایی)

موضوعیت دلایل علمی در فقه اسلامی از دیرباز محل اختلاف بوده است. بعضی از صاحب نظران علم حقوق با استناد به آیات و روایات از جمله قاعده (تدرء الحدود بالشبهات) روش های اثبات جرایم را محدود به موارد منصوص در شرع دانستند و در مقابل گروه دیگری از حقوق دانان معتقدند که در منابع شرع دلیلی برای محدودیت دلایل اثبات وجود ندارد؛ چون رسالت شرع مقدس اسلام تأمین مصالح مشروع می باشد و دستیابی به این اهداف با تکیه بر چند دلیل سنتی امکان پذیر نمی باشد. در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در خصوص موضوعیت برخی ادله شرعی از قبیل اقرار و شهادت و... سخن به میان آمده و ممکن است این گونه برداشت گردد که قانون گذار می خواهد برای این گونه ادله شرعی ارزش موضوعی ویژه قائل شود لیکن با مذاقه در قانون مجازات اسلامی، قانون گذار مواردی را مطرح نموده است که قاضی باید به طور جدی به کشف حقیقت و طریقت دلایل توجه نماید و چنانچه قرائم و امارات (ادله علمی) بر خلاف مفاد ادله شرعی باشند مجاز نیست به مفاد اقرار و شهادت با توجه به موضوعیت آن ها استناد نموده و ترتیب اثر بدهد، لذا در مجموع رویکرد کلی قانون طریقت دلایل در کشف جرایم می باشد. (حق وردیان، پور قهرمان، ۹۴، ۴۵)

همچنین متغیرهایی نظیر چالش های تأمین منابع مالی، تأمین نیروی انسانی متخصص، آموزش نیروی انسانی، تعدد متولیان و مقررات حوزه کارشناسی، فقدان مقررات ناظر بر حریم خصوصی افراد موجود بوده که در این پژوهش به شرح موارد و نیز بررسی راهکارهای موجود و مؤثر بر رفع این مشکلات و نقائص می پردازیم.

تجهیز آزمایشگاه های اداره تشخیص هویت و پزشکی قانونی، تعلیم و تربیت تکنسین های آموزش دیده و حرفه ای اکیپ های بررسی صحنه جرم، دقت در جمع آوری صحیح نمونه ها و آثار موجود در صحنه ها و بسته بندی کمی و کیفی مناسب و ارسال به آزمایشگاه ها در کمترین زمان ممکن و همچنین نگهداری اصولی و صحیح نمونه ها در آزمایشگاه ها به منظور جلوگیری از فساد و عدم امکان استفاده تشخیصی از نمونه ها از مسائل بسیار مهم در روند تحقیقات جنایی می باشد که متأسفانه در بسیار از موارد روند